

ДОКЛАД

на тема:

„НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА „РОДЕН ЕЗИК И КУЛТУРА ЗАД ГРАНИЦА- ПРИНОС И ПРЕПОРЪКИ ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ”

Форум на българските училища и подкрепящите ги организации в САЩ,

организиран от

Първо българско лицензирано училище „Джон Атанасов” в Чикаго и

Асоциацията на българските училища в чужбина

Чикаго, 30 април 2011 г.

Уважаеми министър Игнатов,
Уважаеми г-н Пирински,
Уважаеми г-н Стойчев,
Уважаеми представители на дипломатически мисии,
Скъпа г-жо Иванова,
Уважаеми дами и господа,
Скъпи колеги,

Според предварителната уговорка с организаторите на Форума темата на моя доклад е „Националната програма „Роден език и култура зад граница”- принос и препоръки за усъвършенстване”.

Така формулирана темата предполага изложение по следните въпроси:

- 1. Същност, възникване, развитие и принос на Националната програма**
- 2. Препоръки за усъвършенстване на Националната програма и актуални въпроси за българските училища в чужбина**

1. Същност, възникване, развитие и принос на Националната програма

1.1. Същност, възникване и развитие на Националната програма

В писмо от 2009 г. министър д-р Даниел Вълчев заявява, цитирам: „Една от Националните програми на Министерство на образованието и науката за развитие на средното образование е „Роден език и култура зад граница”. Програмата е насочена към стимулиране изучаването на български език и литература, история и география на България от българите зад граница с една основна цел – укрепване на българската духовност, съхраняване на националното самосъзнание, бит и култура. Повишаването на ефективността на обучението на българските деца в чужбина е необходимо условие за успешното им интегриране в българската образователна система след завръщането им в България.” Броени дни по-късно Министерство на образованието и науката официално оповестява първото издание на Националната програма. Програмата е отговор на многократното поставяне на проблематиката от Асоциацията на българските училища в чужбина относно българските училища зад граница, както и правата на българските деца, живеещи извън пределите на България, за които също е в сила новата

Конституция на Република България. Член 26 (1) от Конституцията гласи: „Гражданите на Република България, където и да се намират, имат всички права и задължения по тази Конституция.“. Член 36 (1) посочва: „Изучаването и ползването на българския език е право и задължение на българските граждани.“.

Заслужава приветствие политиката на приемственост на новото правителство на България, което продължава програмата и обявява през 2010 г. нейното второ издание.

На основание чл. 40 от Постановление № 334 на Министерския съвет от 2010 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2011 г. Министерският съвет излиза с решение № 216 от 4 април 2011 г. за одобряване на Национални програми за развитие на средното образование. Една от тези 9 програми е „Роден език и култура зад граница“. Преди броени дни бе обявено нейното трето издание и считам, че това е един от поводите да извършим паралел с предишните две издания.

През 2009 г., когато за първи път е оповестена Националната програма, българската държава отпуска сумата от 5 млн. лв. От тях са усвоени 3 млн. лв. и разпределени между 53 бенефициента. Причините за неусвоените суми от българските училища зад граница са внезапното оповестяване на програмата, поставените кратки срокове за изготвянето на проектите, ограничените параметри на програмата, както и недостатъчните познания на преподавателите в разработването на проекти. През 2010 г., обнадеедени от първоначалното субсидиране, броят на българските училища зад граници рязко се увеличава на 125. Средствата, отпускани от българската държава, са намалени на 2 400 000 лв., с които се подкрепят двойно повече бенефициенти, именно 108 и съответно 9 401 деца. През 2011 г. броят на училищата продължава стремително да нараства и по данни на Държавната агенция за българите в чужбина, както и според официално оповестена информация през април 2011 от г-н Бойко Борисов, достига 172. Разбира се тази цифра не е крайна. На територията на САЩ нефинансираните училища са 12. В момента общият брой на училищата в чужбина е над 180 и до есента на 2011 г. вероятно ще надвиши 200. Въпреки това гласуваният от Министерския съвет за тази година бюджет за Националната програма е в размер на 2 150 000 лв. От тази сума се приспадат средства за мониторинг и резерв за нереализирани плащания от предходната година. С това сумата, предназначена за около 180 бенефициента, става 2 032 000 лв. При положение, че сумите се разпределят по равно, всеки един от тези 180 бенефициента би получил 11 289 лв. В случай че 180-те бенефициента обхващат 15 600 ученици, сумата за дете би била 130 лв. Ако приемем, че за училищата с над 50 ученици бъде одобрена максималната възможна сума от 100 000 лв. за проект, то общата сума по програмата би се изчерпала само от 20 бенефициента. Само в Испания 10 от 29-те училища имат над 50 ученици. Известно е, че там броят на българските деца и младежи в училищна възраст е 23 000. За съжаление липсва статистика относно общата численост на българските деца и младежи в училищна възраст, живеещи в чужбина. Предполага се обаче, че броят им е между 300 – 400 хиляди.

1.2. Принос на Националната програма

Предполагам, че не съществува българско училище зад граница, което да е получило финансиране по програмата и което да не отчита помощта от българската държава. Вследствие на програмата се констатира увеличаване на мотивацията на учениците и учителите, разнообразиха се извънкласната и извънучилищната дейности в посока популяризиране на българската култура и традиции сред сънародниците ни в чужбина и сред общностите в съответните приемащи страни.

Можем да заявим, че Националната програма е едно положително политическо развитие. Същевременно, бихме могли да я дефинираме като първоначален и временен стадий в политиката спрямо българските училища в чужбина. В подкрепа на това са думите на министър Игнатов, заявени на пленарно заседание № 216 на Народното събрание, цитирам: „Тази програма е добро начало за изграждане на по-модерна и по-

ефективна държавна политика по отношение на българската диаспора.” Програмата осигурява ограничен финансов ресурс, но тя не решава в дългосрочен план фундаменталните трудности, пред които са изправени в продължение на години българските училища зад граница. Все още въпросът за нормативната уредба не е регламентиран и единствено Законът е в състояние да задоволи тази необходимост. Време е българските училищата зад граница да придобият законов статут. Оказва се, че в продължение на три години Националната програма финансира учебни звена с неопределен статут.

Уважаеми дами и господа, възникването на големия брой български училища зад граница безспорно е показателно за гражданската инициатива на българските общности зад граница. Предложената от българската държава Национална програма „Роден език и култура зад граница” определено допринася за този процес. Считаю, че най-значителният принос на програмата са именно редицата новоосновани български образователни звена в различни страни по света.

2. Препоръки за усъвършенстване на Националната програма и актуални въпроси за българските училища в чужбина

2.1. Препоръки за усъвършенстване на Националната програма

През 2010 г. Асоциацията на българските училища в чужбина извърши допитване до своите членове относно предложения за усъвършенстване на Националната програма. Информацията бе обобщена и представена на Министерство на образованието. Позволете ми да Ви запозная с най-съществените препоръки, отправени към МОМН от Асоциацията.

- а)** Информацията за условията относно кандидатстването по програмата да бъде оповестявана три месеца по-рано.
- б)** Едновременно с публикуването на изискванията за кандидатстване по програмата да бъдат публикувани и условията за отчетност на програмата.
- в)** Сумите за възнаграждения и наеми да останат нефиксирани с оглед стандарта на живот в различните държави.
- г)** След одобряване на бюджета на бенефициентите МОМН да изпраща конкретна обратна информация с цел да има яснота, кои направления са одобрени и по кои направления са извършени съкращения.
- д)** След като сумите по проектите са получени, да не бъдат въвеждани допълнителни изменения и ограничения.
- е)** Необходимите средства за закупуване на учебници и помагала да бъдат отпускани най-късно до края на месец юли, преди началото на учебната година.
- ж)** Неусвоените от бенефициентите средства да се прибавят към средствата, отпускани за следващото издание на Националната програма.
- з)** Да бъде прекратена практиката за преподаване в смесени класове.

2.2. Актуални въпроси за българските училища в чужбина

а) Кога ще бъде официално дефинирано понятието „българско лицензирано училище зад граница”? Този глобален въпрос съдържа в себе си следните подвъпроси: Кой издава лиценза и за какъв период от време се издава той? Какви са изискванията към лицензираните училища? По какъв начин се контролират те? Коя институция има законово основание да издава, подписва и заверява удостоверенията на учениците? Коя инстанция носи отговорност за издадените удостоверения - в сегашната ситуация- българските училища зад граница или посолствата и консулствата на България в

съответните страни? Признават ли се в България издадените от българските училища в чужбина удостоверения?

б) Неуреденият статут на българските училища зад граница доведе до това, редица посланици и консули да отказват да подписват удостоверенията на учениците. Задълженията на дипломатическите лица в това отношение не са законово регламентирани. Съществува реалната опасност ученици, посещавали през тази учебна година българско училище зад граница, да не получат удостоверения.

в) На 9 март 2011 г., в Лондон, министър Игнатов оповестява, че отпуснатите средства по програмата ще бъдат в размер на 5 млн. лв. За съжаление тази сума бе драстично съкратена. На среща, състояла се на 1 април 2011 г. в Дъблин, министър Дянков заявява, че подкрепя Националната програма и ще сътрудничи за нейното развитие. Въпреки това българските учители зад граница споделят голямата си тревога и задават следните въпроси: Няма ли намалените средства по програмата да затруднят реализацията на основните цели, заложили в нея? Каква сигурност има програмата? Какво би се получило, в случай че програмата не бъде продължена? Ще просъществуват ли учебните звена? Ако не, няма ли да загубим българските деца, започнали обучение? Ще бъде ли това в интерес на политиката на България за осигуряване на условия за завръщане на младото поколение българи в България, както и успешното им интегриране в българската образователна система?

г) На срещата в Дъблин министър Дянков заявява, че България е единствената държава в Европейския съюз, която подкрепя финансово училищата си в чужбина. Асоциацията на българските училища в чужбина извършва проучване, което до момента показва, че Франция, Испания, Германия и Полша също финансират родните си училища зад граница.

д) Крайно време е да се сключат споразумения с държавите, в които има седалища на български училища и на държавно ниво да се уреди ползуването на материална база в приемащите страни, както и въпросът за признаването на българския език като матурен език и неговото включване в образователните системи на приемащите страни.

е) Да се регулира практиката на провеждане на годишни изпити по български език и литература пред учителска комисия в българските училища в чужбина. Тази възможност позволява на хиляди деца, неживеещи в населено място с българско училище, да изучават тези предмети, както и да получават удостоверение за завършен клас или образователна степен.

Уважаеми дами и господа,

Нека ние, българите, живеещи зад граница, заедно с българското правителство, да продължим да работим за запазването на националната идентичност и културна принадлежност у българските деца в чужбина.

Българските деца, където и да са по света, са на България.

Благодаря за вниманието.

Изготвил:

Ваня Велкова

Основател на Българското училище в Хамбург,

Член на Управителния съвет на Асоциацията на българските училища в чужбина